

Adatok az Északi-Középhegység Diptera-faunájához I. Tabanidae, Bombyliidae.

TÓTH Sándor

Bakonyi Természettudományi Múzeum, Zirc

ABSTRACT: (Data to the Diptera fauna of the North Central Range. I. Tabanidae, Bombyliidae.) - The Diptera fauna of the North Central Range in Hungary is still little known. Taking the initial steps in researches, a list of the known species with their habitat data was made. This paper contains data to the families Tabanidae and Bombyliidae.

Az Északi Középhegység kétszárnyú- (Diptera) faunájára vonatkozó ismereteink igen hézagosak. A hiányok pótlására a következő évekre terjedően rendszeres kutatómunkát tervezek. Mindenekelőtt is a Mátra-hegységben kívánok alapos gyűjtőtevékenységet folytatni, ebben ugyanis a Mátra Múzeum szakmunkatársainak intenzív közreműködésére is építhetek. A munkát célja tulajdonképpen kettős: a terület dipterológiai feltárásán kívül a Mátra Múzeum kétszárnyú-gyűjteményének megalapozását, ill. kifejlesztését is tervezem.

Dolgozatomban - a munkálat megindításául - az egész Északi Középhegységre (Börzsöny-, Cserhát-, Mátra-, Bükk- és Zempléni hegység) vonatkozóan rendelkezésre álló adatokat kívántam összegezni. Ebben az alábbi forrásokra támaszkodhattam:

1. a gyöngyösi Mátra Múzeum gyűjteménye, amelynek főleg a Mátra-hegység területéről származó szerény anyagát 1973-ban feldolgoztam;
2. a budapesti Természettudományi Múzeum Állattárának gyűjteménye, amelyben megtalálható a KASZAB Zoltán, MIHÁLYI Ferenc, RESKOVITS Miklós, TÓTH Sándor és ZSIRKÓ Gizella által az 1950-es évek végén, elsősorban a Bükkben és a Mátrában folytatott erőteljesebb gyűjtések anyaga is;
3. saját gyűjteményem, amely leginkább bükki anyagot tartalmaz, és
4. a szakirodalomban fellelt adatok.

A kétszárnyúak osztálya meglehetősen fajgazdag rovarcsoport s ezért míg a gyűjtőmunkánál sikerre vezethet a teljességre törekvés, a tudományos feldol-

gozás tekintetében tevékenységemet célszerű lehatárolnom. A családok, amelyekre elsősorban figyelmet fordítani kívánok a következők: Tabanidae, Stratiomyidae, Asilidae, Bombyliidae, Therevidae, Syrphidae.

A felsoroltak közül e dolgozatomban a Tabanidae és a Bombyliidae családok főként közép-hegységi adatait ismertetem. Tekintve, hogy a gyűjtő- és feldolgozó munka befejezését követni fogja egy részletes faunajegyzék összeállítása és megjelentetése, az itt felsorolt fajok neve mellett csak azok lelőhelyét közlöm.

A gyűjtési pontokat, lelőhelyeket (az irodalomból megismerteket is) a terület kutatottságának szemléletesebb bemutatása céljából mindkét család esetében egy-egy vázlatos térképre is felvittem. Az egymás közvetlen közelében fekvő gyűjtési pontokat helyenként összevontan ábrázolom, ezeket a nagyobb méretű körök jelzik a térképen.

TABANIDAE

E család hazánkban élő fajaira vonatkozó közléseket a szakirodalomban alig lehet találni. Közöttük igen jelentősnek minősül ARADI Mátyás Pál tanulmánya, tekintve, hogy ez tartalmazza a Természettudományi Múzeum 1956-ban elpusztult kétszárnyú-gyűjteményének adatait. E tanulmány a Mátrából még csak 4 Tabanidae-fajt említhet meg. Az utóbbi, csaknem két évtizednyi időben - főként MIHÁLYI F. és KASZAB Z. gyűjtései révén - gyarapodtak ismereteink, azonban még ma is erős kiegészítésekre szorulnak.

A Bükk-hegység Tabanidae-faunájáról többet tudunk; itt RESKOVITS Miklós és a szerző gyakrabban és jelentősebb anyagot gyűjthetett.

Faj- és lelőhely-jegyzék

Silvius vituli FABR. - Börzsöny-hegység (Királyrét); Bükk-hegység (Lillafüred); Zempléni-hegység (Senyő-völgy). - Közép- és Dél-Európában meglehetősen ritka faj. Hazánkban az Északi Középhegységen kívül Kőszeg és Körmenid vidékén, valamint a Bakonyban gyűjtötték.

Chrysops caecutiens L. - Benczúrfalva; Börzsöny-hegység (Királyrét, Magyarkút); Bükk-hegység (Hór-völgy, Lillafüred, Pázsag, Tardi-patak völgye); Cserhátszentiván; Hont; Mátra-hegység (Mátraháza); Máriabesnyő; Mohora; Nógrádszakál; Pécel; Zempléni-hegység (Senyő-völgy); Szécsény; Telkibánya; Vác; Vácrátót; Vécs; Zagyvaróna.

Chrysops caecutiens L. var. meridionalis STROBL - Isaszeg; Nógrádverőce.

Chrysops pictus MEIG. - Bükk-hegység (Tardi-patak völgye); Fót; Isaszeg;

Máriabesnyő; Sátoraljaújhely-Szárhegy; Szécsény; Zemoléni-hegység (Kőka-pu).

Chrysops relictus MEIG. - Bükk-hegység (Tardi-patak völgye); Csécs; Fót; Mátra-hegység (közelebbi lelőhelyadat nélkül).

Chrysops flavipes MEIG. - Nógrádverőce; Szécsény.

Tabanus luridus FALL. - Bükk-hegység (Homonna). - Széles elterjedésű, de ritka faj. Hazánkban a Bükkön kívül csak Ócsáról ismert.

Tabanus distinguendus VER. - Bükk-hegység (Lillafüred, Tardi-patak völgye); Máriabesnyő.

Tabanus solstitialis SCHIN. - Bükk-hegység (Tardi-patak völgye); Fót; Nógrádszakál; Sátoraljaújhely; Szécsény.

Tabanus tropicus PANZ. - Vác.

Tabanus lateralis MEIG. - Alsópetény; Bükk-hegység (Almár; Berva-völgy, Csanyik-völgy, Köpüs-völgy, Leshely, Oldal-völgy, Nagyvisnyó, Síkfőkút, Szarvaskő, Tardi-patak völgye); Cserhátszentiván; Galgamácsa; Mátra-hegység (Kisnána, Mátraszentimre, Mátrafüred, Sástó, Parád, Gyöngyössoly mos); Szécsény; Vác; Vécs.

Tabanus fulvicornis MEIG. - Bükk-hegység (Létrás, Nagy-völgy); Fót.

Tabanus fulvus MEIG. - Börzsöny-hegység (Királyrét); Bükk-hegység (Harcavölgy, Hór-völgy); Jósfavő; Zempléni-hegység (Senyővölgy); Szécsény.

Tabanus rusticus L. - Bükk-hegység (Eger, Szilvásvárad, Tardi-patak völgye, Uppony); Csécs; Szécsény.

Tabanus gigas HERBST. - Bükk-hegység (Miskolc, Tardi-patak völgye); Galgamácsa; Máriabesnyő; Mátra-hegység (Nádújfalu, Parád); Szendrő; Szécsény; Vác.

Tabanus bifarius LOEW. - Bükk-hegység (Tardi-patak völgye); Máriabesnyő; Rád; Vác.

Tabanus quatuornotatus MEIG. - Boldogkőváralja; Börzsöny-hegység (Királyrét, Magyarkút); Bükk-hegység (Csanyik-völgy, Köpüs-völgy, Eger, Leshely, Nagyvisnyó, Nagy-Galya, Oldal-völgy, Tardi-patak völgye); Fót, Jósavafő; Isaszeg; Máriabesnyő; Mátra-hegység (Eremény, Galya, Gyöngyös, Mátrafüred, Nagy-Sástó, Sástó); Nógrádszakál; Rád; Szécsény; Vác.

Tabanus glaucopis MEIG. - Börzsöny-hegység (Királyrét); Bükk-hegység (Bánkút, Berva, Eger, Hámor, Hór-völgy, Lillafüred, Lök-völgy, Mónosbél, Nagy-Eged, Nekézseny, Pazsag, Tardi-patak völgye, Tardona); Galga-

mácsa; Isaszeg; Jósvafő; Máriabesnyő; Mátra-hegység (Mátrafüred); Nógrádszakál; Rád; Zempléni-hegység (Istvánkút); Vác.

Tabanus exclusus PANDL. - Bag; Börzsöny-hegység (Királyrét); - Közép-Európa domb- és hegyvidékein szórványosan található. Hazánkban ritka. Az említett lelőhelyeken túl csak Pápáról ismert.

Tabanus cordiger MEIG. - Bükk-hegység (Hór-völgy); Mátra-hegység (Mátraháza); Zempléni-hegység (Gilevár, Rostalló).

Tabanus maculicornis ZETT. - Bükk-hegység (Lillafüred, Lök-völgy, Miskolc); Isaszeg; Máriabesnyő; Mátra-hegység (Mátraháza, Mátraszentlászló); Vác; Zempléni-hegység (Ördög-völgy).

Tabanus miki BRAU. - Börzsöny-hegység (Magyarkút); Bükk-hegység (Sikfőkút, Tardi-patak völgye).

Tabanus bromius L. - Börzsöny-hegység (Királyrét, Magyarkút); Bükk-hegység (Ablakoskő, Eger, Harica-völgy, Hór-völgy, Létras, Lillafüred, Miskolc, Paphegy, Tapolca, Tardi-patak völgye); Fót; Galgamácsa; Gödöllő; Jósvafő; Máriabesnyő; Mátra-hegység (Gyöngyös, Kiszána-Kopaszhegy, Mátrafüred, Mátraháza, Mátraszentlászló, Pásztó, Rózsaszállítás); Nógrádszakál; Zempléni-hegység (Senyő-völgy); Szécsény.

Tabanus tergustinus EGG. - Alsópetény; (Börzsöny-hegység (Királyrét); Bükk-hegység (Bánkút, Csipkés-kút, Hársas-tető, Hór-völgy, Lillafüred, Lök-völgy, Nagymező, Nagyvisnyó-Elza-lak, Tardi-patak völgye); Cserhát-szentiván; Fót; Galgamácsa, Herencsény; Isaszeg; Mátra-hegység (Egerbakta, Kiszána-Kopaszhegy, Mátraháza, Parád); Mogyoród; Nógrádszakál, Pécel.

Tabanus apricus MEIG. - Börzsöny-hegység (közelebbi lelőhely nélkül); Bükk-hegység (Hór-völgy, Lillafüred, Lök-völgy, Pazsag); Galgamácsa.

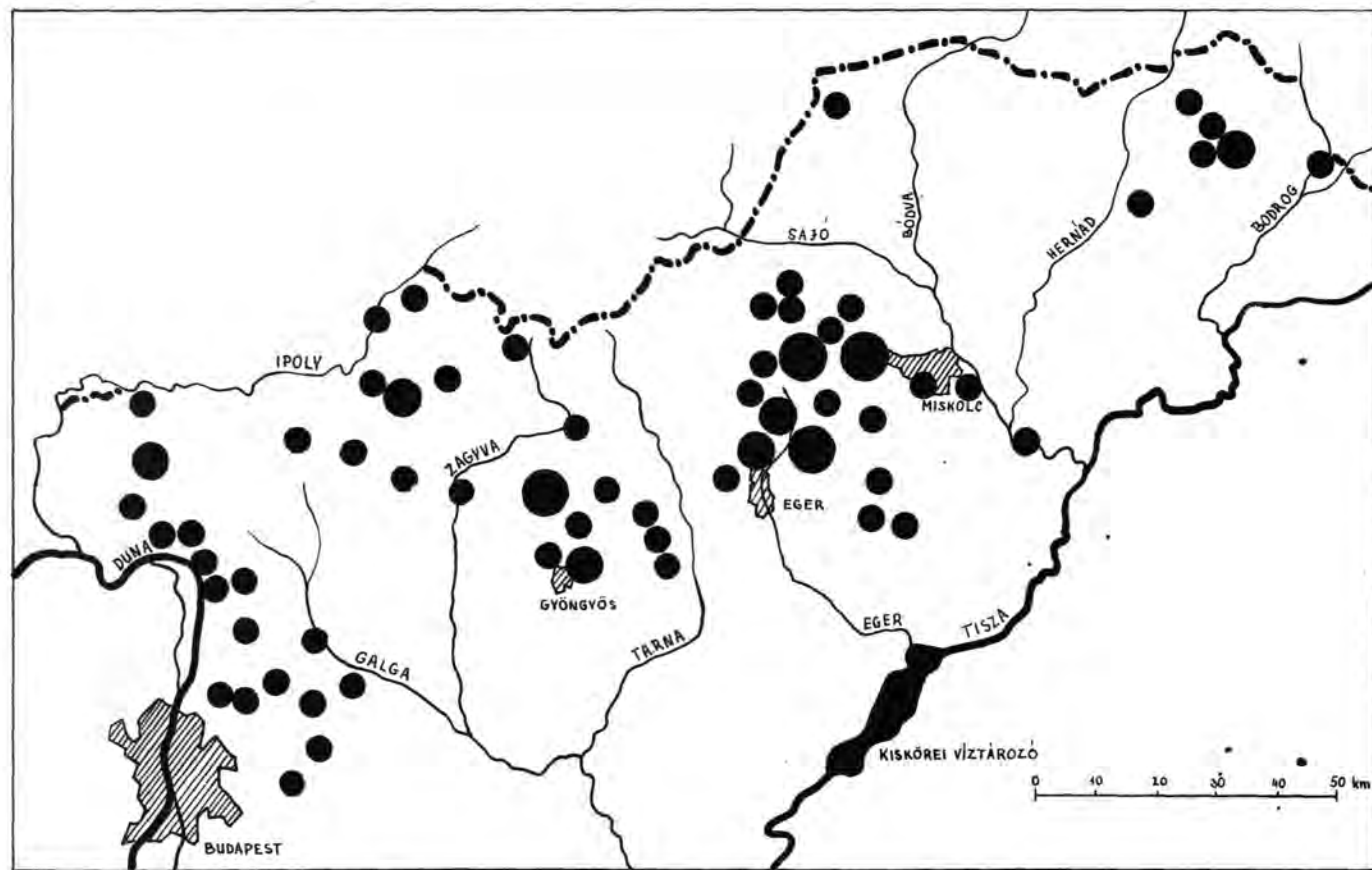
Tabanus graecus FABR. - Alsópetény; Börzsöny-hegység (Magyarkút); Bükk-hegység (Moldva-völgy, Oldal-völgy, Pazsag-völgy); Diósjenő; Galgamácsa; Máriabesnyő; Rád; Vác.

Tabanus autumnalis L. - Bükk-hegység (Lillafüred, Miskolc, Tardi-patak völgye); Litke; Mátra-hegység (Mátraháza); Nógrádszakál.

Tabanus paradoxus JAEN. - Bükk-hegység (Várhegy). - Közép- és Délkelet-Európában szórványosan lelhető faj. Hazánkban nagyon ritka. A Bükkön kívül csak a Mecsek-hegységben gyűjtötték.

Tabanus sudeticus ZELL. - Bükk-hegység (Harica-völgy, Nagyvisnyó, Oldal-völgy, Tardi-patak völgye); Zempléni-hegység (közelebbi lelőhely-megjelölés nélkül).

TABANIDAE LELŐHELYEK AZ ÉSZAKI KÖZÉPHEGYSÉG VIDÉKÉN
DISTRIBUTION OF TABANIDAE IN THE NORTH CENTRAL RANGE

Tabanus spodopterus MEIG. - Bükk-hegység (Békkő, Garadna, Létrás, Lillafüred, Miskolc, Nagyvisnyó, Paphegy, Tardi-patak völgye); Fót; Galgácsa; Mátra-hegység (Mátraháza); Vác.

Tabanus bovinus LOEW. - Bükk-hegység (Nagymező, Nagyvisnyó, Síkfőkút Tardi-patak völgye); Isaszeg; Szada; Szécsény; Zempléni-hegység (Rostal-16).

Haematopota grandis MACQ. - Alsópetény; Bükk-hegység (Eger, Lillafüred, Tardi-patak völgye); Kosd; Nógrádszakál, Rád, Vác.

Haematopota italica MEIG. - Börzsöny-hegység (Királyrét); Bükk-hegység (Harica-völgy, Hór-völgy, Lillafüred, Lök-völgy, Paphegy, Tardi-patak völgye); Zempléni-hegység (Sényő-völgy).

Haematopota pluvialis L. - Börzsöny-hegység (Királykút, Magyarkút); Bükk-hegység (Eger, Harica-völgy, Hór-völgy, Létrás, Lillafüred, Miskolc, Nagymező, Paphegy, Sata, Tardi-patak völgye); Fót; Litke; Mátra-hegység (Gyöngyös, Gyöngyösoroszi, Mátrafüred, Mátraháza); Nagylóc; Nógrádme-gyer; Zempléni-hegység (Tohártető, Istvánkút); Sóshartyán; Vác.

Haematopota crassicornis WAHLBG. - Bükk-hegység (Felnémet, Vöröskő-völgy, Tardi-patak völgye); Mátra-hegység (Gyöngyösoroszi).

Haematopota hispanica SZIL. - Nógrádszakál. - Közép- és Dél-Európában, valamint Nyugat-Szibériában él. Magyarország faunájára nézve új faj, korábban csak Szlovákiából ismertük. A "Magyarország Állatvilága" c. faunamű Tabanidae füzetében ún. zárójeles fajként szerepel.

BOMBYLIIDAE

Az e családra vonatkozó régebbi irodalom lényegében a "Fauna Regni Hungariae" c. munka megfelelő fejezetére szorítkozik; ez a múlt század végi ismereteket foglalja össze. A budapesti Természettudományi Múzeum Állattára 1956-ban elpusztult gyűjteményének az 1950-es évek előtti gyarapodásáról sajnálatos módon semmilyen adat nem maradt ránk. Alábbi jegyzékem összeállításánál az említett régi adatokon kívül így csak a jelenleg rendelkezésre álló gyűjtemény-anyagra támaszkodhattam.

Faj- és lelőhely-jegyzék

Conophorus virescens FABR. - Bükk-hegység (Bükkábrány, Tardi-patak völgye); Fót; Magyargéc; Mátra-hegység (Hasznos, Mátraszentlászló, Sárhegy); Nógrádszakál; Szécsény.

Toxophora maculata ROSSI - Isaszeg. - Dél-Európában, Kisázsiaiában és Afri-

kában fordul elő. Hazánkban rendkívül ritka faj. Az irodalomban szereplő Isaszegen kívül csupán Kiskunhalasról került elő egy példánya.

Phthiria minuta FABR. - Börzsöny-hegység (Királyrét); Bükk-hegység (Nagyvisnyó, Elza-lak).

Dischistus minimus SCHR. - Nógrádszakál. - Közép- és Dél-Európában, valamint Kisázsiaiban él. Nagyon ritka faj. Hazai bizonyító példánya csak Nógrádszakálról van, bár az irodalom alföldi lelőhelyét is közli.

Dischistus imitator LOEW. - Fót. - Kisásziától Közép-Európáig található. Nagyon ritka. Főti lelőhelyén kívül csak Budapestről ismerjük.

Dischistus nigriceps LOEW. - Bükk-hegység (Nagyvisnyó, Elza-lak); Fót. - Ritka faj, elsősorban hegyvidéki állatnak tűnik. Az Alföldről ezideig csak Oszlárón gyűjtötték.

Bombylius ater SCOP. - Bükk-hegység (Ablakoskő-völgy, Almár, Bálvány, Lök-völgy, Nagy-völgy, Nagyvisnyó-Elza-lak, Oldal-völgy, Síkfőkút, Szilvássvár, Tardi-patak völgye); Fót; Mátra-hegység (Kékes, Kisnána, Mátraszentlászló); Nógrádszakál, Szécsény.

Bombylius pictus PANZ. - Börzsöny-hegység (Királyrét); Bükk-hegység (Tardi-patak völgye).

Bombylius medius L. - Börzsöny-hegység (Kemence-patak); Bükk-hegység (Almár, Garadna, Hór-völgy, Mészhegy, Moldva-völgy, Tardi-patak völgye); Mátra-hegység (Kisnána, Mátrafüred, Szalajka-ház); Szécsény.

Bombylius discolor MEIG. - Börzsöny-hegység (Kemence-patak); Bükk-hegység (Hór-völgy, Lusta-völgy, Oldal-völgy, Tardi-patak völgye); Erdőbénye; Mátra-hegység (Bagolyirtás, Kisnána, Kopaszhegy); Nógrádszakál; Szécsény; Tolcsva.

Bombylius major L. - Börzsöny-hegység (Kemence-patak, Szén-patak); Bükk-hegység (Almár, Csanyik-völgy, Felsőtárkány, Garadna-völgy, Hór-völgy, Lusta-völgy, Nagy-völgy, Mészhegy, Moldva-völgy, Szalajka-ház, Tardi-patak völgye); Erdőbénye; Fót; Galgamácsa; Mátra-hegység (Mátrafüred, Mátraháza); Sátoraljaújhely; Szécsény.

Bombylius fimbriatus MEIG. - Bükk-hegység (Bálvány, Eger, Nagyvisnyó, Oldal-völgy, Tardi-patak völgye); Mátra-hegység (Kisnána, Kopaszhegy).

Bombylius undatus MIK. - Bükk-hegység (Nyeste-völgy, Tardi-patak völgye); Sátoraljaújhely.

Bombylius undatus MIK. var. diagonalis MEIG. - Bükk-hegység (Berva-völgy). - Valószínűleg a törzsalakkal együtt fordul elő Közép- és Dél-Európában, valamint Ázsiában, de annál lényegesen ritkább. A bükki lelőhelyén

kívül eddig csak a Hejőbába, Oszlár és Tiszatarján által határolt területről került elő.

Bombylius canescens MIK. - Bükk-hegység (Málabérc, Nagy-Galya, Nagyvisnyó, Tardi-patak völgye); Nógrádszakál; Szécsény.

Bombylius venosus MIK. - Bükk-hegység (Nagyvisnyó-Elza-lak, Tardi-patak völgye); Nógrádszakál; Börzsöny-hegység (Kemence-patak).

Bombylius nubilus MIK. - Bükk-hegység (Almár, Berva-völgy, Bükkszentmárton, Fehérment, Garadna, Nagyvisnyó, Nagy-völgy, Síkfőkút, Szarvaskő, Tardi-patak völgye).

Bombylius cinerascens MIK. Bükk-hegység (Bükk-fennsík, Nagyvisnyó, Tardi-patak Völgye); Nógrádszakál.

Bombylius fulvescens WIED. Bükk-hegység (Eger, Harica-völgy, Tardi-patak völgye); Szécsény; Telkibánya.

Systoechus sulphureus MIK. - Bükk-hegység (Tardi-patak völgye); Nógrádszakál; Szécsény; Vác-Naszály.

Lomatia sabaea FABR. - Bükk-hegység (Tardi-patak völgye); Nógrádszakál, Szécsény; Vác-Naszály.

Lomatia belzebul FABR. - Bükk-hegység (Tardi-patak völgye); Mátra-hegység (Parád); Nógrádszakál. - Közép- és Dél-Európából, valamint Perzsiából (Irán) ismert. Ritka faj; hazánkban eddig csak a hegyvidékekről került elő.

Lomatia erinnys LOEW. - Bükk-hegység (Tardi-patak völgye). - Dél-Európai elterjedésű faj. Hazánkban rendkívül ritka. Egyetlen példánya a Tardi-patak völgyéből került elő.

Anthrax trifasciata MEIG. var. leucogaster WIED. - Bükk-hegység (Tardi-patak völgye); Zempléni-hegység (Vajdavölgy). - A törzsalak hazánkból még nem került elő.

Anthrax anthrax SCHRANK - Bükk-hegység (Oldal-völgy, Tapolca, Tardi-patak völgye); Mátra-hegység; (Kisnána, Kopaszhegy); Szécsény.

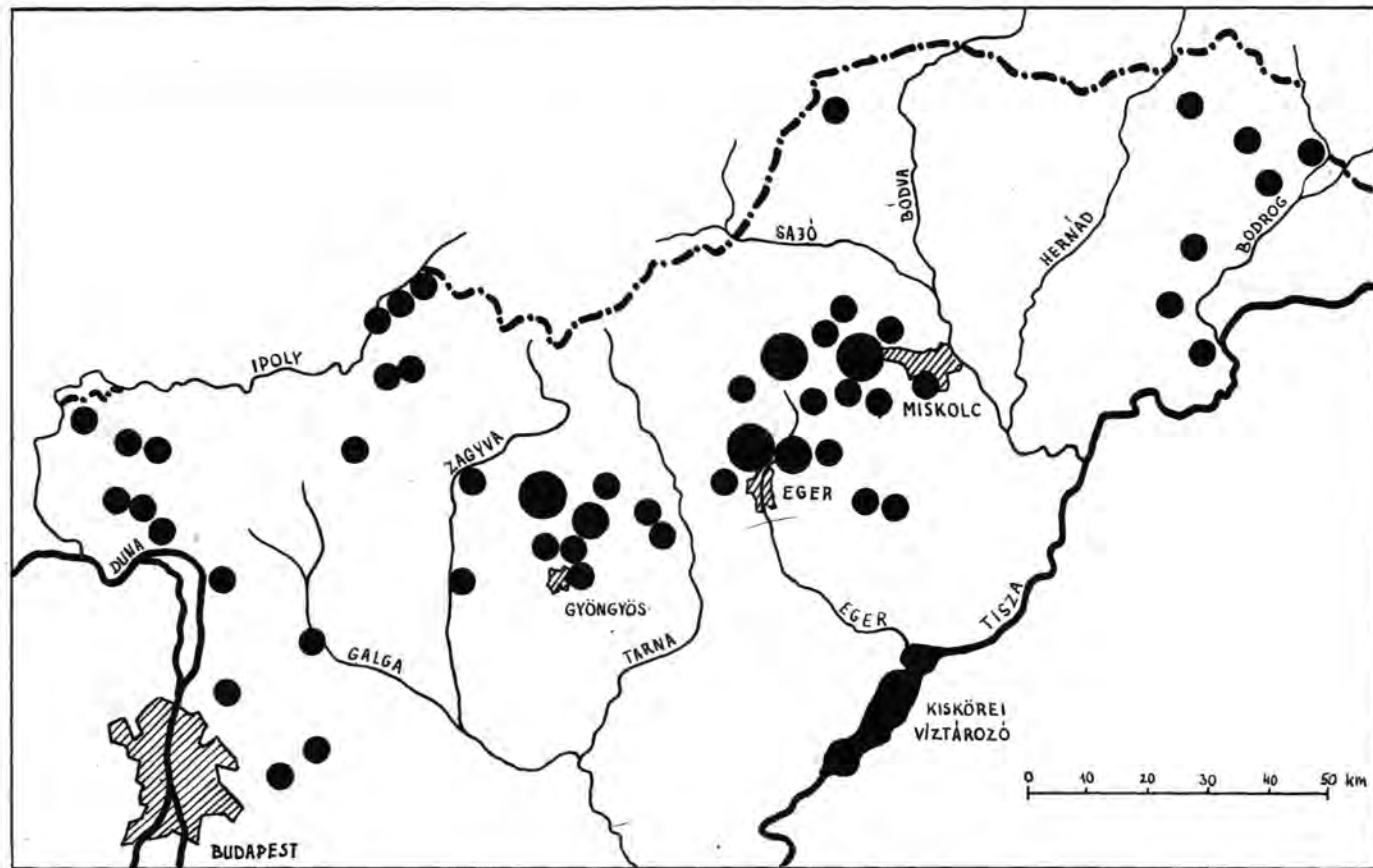
Exoprosopa jacchus FABR. - Bükk-hegység (Felsőtárkány, Hollóstető, Lillafüred, Lusta-völgy, Szarvaskő, Tardi-patak völgye); Jósvalfő; Mátra-hegység (Parád); Nógrádszakál; Szécsény.

Exoprosopa minus MEIG. - Bükk-hegység (Tardi-patak völgye); Mátra-hegység (Parád).

Exoprosopa capucina Fabr. - Mátra-hegység (Parád). Európai, észak-afrikai és észak-amerikai elterjedésű faj. Hazánkban ritka, eddig csak hegyvidékekről került elő.

BOMBYLIIDAE LELŐHELYEK AZ ÉSZAKI KÖZÉPHEGYSÉG VIDÉKÉN
DISTRIBUTION OF BOMBYLIIDAE IN THE NORTH CENTRAL RANGE

Hemipenthes morio L. - Börzsöny-hegység (Királyháza, Királykút, Királykút, Királyrét, Kisinóc, Magyarkút); Bükk-hegység (Garadna, Harica-völgy, Hereg-rét, Honimező, Hór-völgy, Köpüs-völgy, Leshely, Létrás, Lillafüred, Lusta-völgy, Nagyvisnyó-Elza-lak, Nagy-völgy, Oldal-völgy, Síkfőkút, Szarvaskő, Tapolca, Tardi-patak völgye); Herencsény; Jósvald; Litke; Makoshotyka; Mátra-hegység (Egérbakta, Galyatető, Kisnána, Mátraháza, Mátaraszentistván); Nógrádszakál; Sátoraljaújhegy-Szárhegy; Szécsény; Telkibánya; Vác-Naszály.

Hemipenthes maurus L. - Börzsöny-hegység (Királyrét, Magyarkút); Mátra-hegység (Parád); Bükk-hegység (Tardi-patak völgye).

Hemipenthes velutinus MEIG. - Bükk-hegység (Miskolc-Tapolca, Tardi-patak völgye).

Villa ixion FABR. - Börzsöny-Hegység (Magyarkút). - Közép- és Dél-Európából ismert. Sík- és hegyvidéken egyaránt előfordul, de mindenütt ritka.

Villa hottentotta L. - Bükk-hegység (Garadna, Lusta-völgy, Tardi-patak völgye); Fót-Somlyóhegy; Jósvald; Mátra-hegység (Mátraháza, Parád, Petőfibánya).

Villa hottentotta L. var. modesta MEIG. - Bükk-hegység (Tardi-patak völgye). Dél-Európából és Ázsiából ismert. Ritka: hazánkban a Tardi-patak völgyén kívül csak Kalocsáról és Szegedről került elő.

Villa halteralis KOW. - Benczúrfa; Börzsöny-hegység (Magyarkút); Bükk-hegység (Hór-völgy, Tardi-patak völgye); Mátra-hegység (Parád); Nógrádszakál; Szécsény.

Villa circumdata MEIG. - Bükk-hegység (Lusta-völgy, Tardi-patak völgye); Mátra-hegység (közelebbi lelőhely-adat nélkül); Nógrádszakál, Szécsény.

Villa claripennis KOW. - Miskolc. - Közép- és Déleuropa lakója. Ritka faj; hazánkból csak irodalmi adat alapján ismerjük.

Villa paniscus ROSSI - Börzsöny-hegység (Királyrét); Mád; Mátra-hegység (közelebbi lelőhely-adat nélkül); Nógrádszakál.

Villa cingulata MEIG. - Pécel; Szécsény.

IRODALOM - REFERENCES

ARADI, M. P. (1956): Tabanidae from the Carpathian-Basin in the collections of the Hungarian Natural History Museum. - Fol. Ent. Hung. IX. p. 431-458.

THALHAMMER, J. (1899): Bombyliidae. - In: Fauna Regni Hungariae. Budapest. 3. p. 27-29.

TÓTH, S. (1956): Adatok a Tardi-patak völgye dipteráinak ismeretéhez. I. Bombyliidae és Tabanidae. - Fol. Ent. Hung. XVII. p. 68-73.

Érkezett: 1975. I. 15.

TÓTH Sándor
Bakonyi Természettudományi Múzeum
H-8420 Zirc

